

■ חוברת זו של "פעמים" עוסקת, מזוויות שונות, בתגובות האנושיות לתופעה הבלתי-מנוגעת של קץ החיים. פותח את החוברת מאמרה של ורד מדר על קינות מפי נשים מתימן. קינות אלה שייכות לסוגת שירת הנשים המועברת בעל־פה, אחד מתחומי היצירה הפוריים בתרבות העממית של קהילת הנשים התימנית. המחברת מציגה קינות שאספה, ובוחנת את המבנה והתוכן שלהן. היא מציבה את הקינות בהקשרן התרבותי התימני־יהודי, ולומדת על תפקידן ועל תפקיד המקוננות בחיי הקהילה בכלל ובחיי הנשים בפרט. לדעתה, הרעיונות המופיעים בקינות מלמדים על כוחן של הנשים להעצים את תפקידן ואת מקומן בחברה פטריארכלית.

ורד מדר היא תלמידת מחקר בחוג לפולקלור יהודי והשוואתי באוניברסיטה העברית בירושלים.

■ מאמרו של יובל הררי בוחן את השימוש בכלי קיבול מאגיים – קערות, כוסות וצלחות, שהועצמו בכוחם של סמלים, פסוקים ושמות קדושים – במרחב הגאוגרפי של המזרח התיכון מן העת העתיקה ועד ימינו. המחבר מציג צלחת מאגית שנמצאה בבית הקברות החדש בירוחם, ודן בשני דפוסים נבדלים של ייצור ושימוש בקערות מאגיות: הדפוס המסופוטמי, שיהודים נטלו בו חלק מרכזי, והדפוס המוסלמי.

ד"ר יובל הררי מלמד במחלקה לספרות עברית בחוג לספרות עברית באוניברסיטת בן־גוריון.

■ למלחמת קרים (1853–1856) היתה השפעה עצומה על רוסיה הצארית, השפעה שעיצבה את ההיסטוריה של רוסיה במשך חמישים השנים שלאחריה. מאמרו של פיליפ א' מילר דן בגורלים של הקראים בקרים בזמן המלחמה, שסבלו מעקירה ממקומות מגוריהם, ממחסור וממגפות; כמעט כל השכבות של ההנהגה האזרחית והדתית נהרסו. תיעוד מועט של סבל האזרחים במהלך המלחמה יש בידינו, בעיקר כתובות פיוטיות על מצבות, שנכתבו בעברית ונשתמרו במחברת, וכן דברי זכרונות קצרים שכתבו הניצולים כמה עשרות שנים אחרי המלחמה.

ד"ר פיליפ א' מילר הוא מנהל ספריית קלאו בהיברו יוניון קולג', ניו־יורק.

■ מאמרה של נדיה זלדס בוחן שלוש צוואות שכתבו יהודים שהמירו את דתם בסיציליה זמן קצר לאחר גירוש ספרד. המחברת מתמקדת בקשרי המשפחה שלאחר ההמרה ובקווי התפר בין הזהות היהודית לזהות הנוצרית, כפי שהם באים לידי ביטוי בצוואות. הצוואות מיוחדות בכך שהן משקפות את התפר שנוצר אצל בני הדור הראשון להמרה בין שני מרכיבי הזהות, הזהות היהודית – המבצבצת מדי פעם מתוך סעיפי הצוואה – והזהות הנוצרית הנותנת מסגרת למסמך כולו.

ד"ר נדיה זלדס היא חוקרת במסגרת "היספניה יודאיקה" במכון למדעי היהדות באוניברסיטה העברית בירושלים.

■ במאמר "שטר הצוואה השלם של מהרי"ץ" מפרסם אהרן גימאני את נוסח שטר הצוואה של הרב יחיא צאלח (מהרי"ץ), מחכמיה הבולטים של יהדות תימן, הנחשב גדול פוסקי תימן; מהרי"ץ פעל במאה הי"ח והשפעת חיבוריו ניכרת עד תקופתנו אנו. לשטר הצוואה חשיבות רבה הן מצד אישיותו של בעל הצוואה והן מצד תוכנו. המחבר עומד על שני העניינים המרכזיים שבהם דן השטר: הראשון, ציבורי – הנהגת בית הכנסת שהיה בבעלות המשפחה – והשני אישי: הירושה לבניו ובנותיו.

ד"ר אהרן גימאני מלמד במחלקה לתולדות ישראל ובחוג המשולב למדעי היהדות באוניברסיטת בר אילן.

■ במדור הביקורות ד"ר אבריאל בר-לבב סוקר ביבליוגרפיה על בתי עלמין ומוות ביהדות מאת פלק ויזמן; ד"ר דן שפירא בוחן קטלוג של מצבות קראיות מליטא; פרופ' מאט גולדיש מאוניברסיטת מדינת אוהיו דן בספרו של יעקב ברנאי "השבתאות – היבטים חברתיים", וד"ר מתת אדר בוניס בספרה של רחל שרעבי על מושב של עולי תימן.

■ על "המרכז לשילוב מורשת קהילות ישראל במזרח" בחוברת המאה של "פעמים" (עמ' 3) הזכרנו את תולדות "המרכז לשילוב מורשת יהדות המזרח במשרד החינוך והתרבות". לצערנו נפלו בדברינו אי-דיוקים, ואנו מבקשים להעמיד את הדברים על מכונם.

"פעמים" יוצא לאור מראשיתו בתמיכתו של "המרכז לשילוב מורשת יהדות המזרח במשרד החינוך". המנהל הראשון של המרכז היה ד"ר שלמה בן-אליהו, וד"ר נסים יושע, מעצב דרכו של המרכז, מילא את התפקיד אחריו. בעקבותיו ניהלו את המרכז ד"ר אברהם חיים, גב' אורה מלמד, ומר צבי גיל. יזכרו לטוב אף מר אברהם עודד כהן ומר שלמה ונטורה שהמשיכו בתמיכה; וכיום מסייעים בידינו מר משה זעפרני וד"ר יצחק יצחקי.